

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Jehovas Vitner
Røyskattveien 25
1914 YTRE ENEBAKK

Deres ref

Vår ref

Dato

22/1202-6

30. september 2022

Vedtak i klagesak - Nekting av statstilskudd for 2021 - Jehovas vitner

Saken gjelder krav om statstilskudd for 2021 fra Jehovas vitner.

Statsforvalteren i Oslo og Viken avslo kravet i vedtak av 27. januar 2022. Jehovas vitner påklaget vedtaket 17. februar 2022. Barne- og familiedepartementet mottok klagesaken 31. mars 2022.

Barne- og familiedepartementet har behandlet klagen og kommet til følgende vedtak:

Klagen har ikke ført frem. Statsforvalterens vedtak om nekting av statstilskudd for 2021 opprettholdes.

Saksfremstilling

Sakens opplysninger forutsettes kjent og gjengis i hovedtrekk.

Bakgrunn

Spørsmålet om Jehovas vitner kan fratas statsstøtte som følge av trossamfunnets eksklusjonspraksis, har blitt reist flere ganger. Statsforvalteren i Oslo og Viken (tidligere Fylkesmannen i Oslo og Akershus) vurderte i 1999 eksklusjonspraksisen opp mot kriteriene i dagjeldende lov om trdomssamfunn og ymist anna, og konkluderte med at det ikke var grunnlag for å nekte tilskudd. Konklusjonen har blitt opprettholdt i flere omganger frem til ny trossamfunnslov trådte i kraft 1. januar 2021.

Jehovas vitner fremsatte 26. februar 2021 krav om statstilskudd for 12 727 medlemmer.

Barne- og familiedepartementet mottok en henvendelse, datert 15. mars 2021, fra et tidligere Jehovas vitne, som redegjorde for trossamfunnets eksklusjonspraksis. Departementet

Postadresse
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo
postmottak@bfd.dep.no

Kontoradresse
Akersgt. 59
www.bfd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 793

Avdeling
Forbruker-, tros- og
livssynsavdelingen

Saksbehandler
Ashy Pervaiz
22 24 24 68

videresendte henvendelsen til Statsforvalteren 15. april 2021, og ba Statsforvalteren vurdere hvorvidt opplysningene ga grunnlag for å gjøre nærmere undersøkelser, jf. trossamfunnsloven § 6, jf. trossamfunnsforskriften § 10. Statsforvalteren forela redegjørelsen for Jehovas vitner 27. mai 2021 og mottok svar 23. juni 2021.

I brev av 15. september 2021 til Jehovas vitner viste Statsforvalteren til ytterligere henvendelser. Statsforvalteren informerte om at opplysningene i henvendelsene kunne få betydning for behandlingen av trossamfunnets krav om statstilskudd, og ba om eventuelle kommentarer innen tre uker. Jehovas vitner ba i brev av 4. oktober 2022 om nærmere klargjøring av grunnlaget for undersøkelsessaken og eventuell nekting av tilskudd. Statsforvalteren svarte på henvendelsen 25. oktober 2021. Statsforvalteren mottok deretter en redegjørelse fra Jehovas vitner 19. november 2021.

Statsforvalterens vedtak

Statsforvalteren fattet 27. januar 2022 vedtak om nekting av statstilskudd. Statsforvalteren kom på bakgrunn av undersøkelsene frem til at Jehovas vitner opptre i strid med vilkårene for tilskudd etter trossamfunnsloven §§ 2 andre ledd og 6 første ledd.

Statsforvalteren viser til at Jehovas vitner er tydelige på at medlemmer ikke skal ha kontakt med ekskluderte medlemmer og medlemmer som har meldt seg ut av trossamfunnet. Statsforvalteren legger til grunn at denne praksisen kan medføre at medlemmene føler seg presset til å bli værende i trossamfunnet. Praksisen anses dermed å være en hindring for medlemmenes rett til fri utmelding, og i strid med trossamfunnsloven § 2 andre ledd.

Videre legger Statsforvalteren til grunn at eksklusjon av døpte mindreårige medlemmer er å anse som negativ sosial kontroll og en krenkelse av barns rettigheter etter trossamfunnsloven § 6 første ledd. Barn som ikke enda er døpt, men som er medlem av menigheten, kan få status som «udøpt forkynner». Dersom en udøpt forkynner begår en alvorlig synd, kan også disse barna «utestenges» fra fellesskapet i menigheten. Barnet blir ikke ekskludert, men menigheten får beskjed om at de skal være forsiktige med å omgås barnet. Statsforvalteren vurderer at også denne praksisen er å anse som negativ sosial kontroll, og den sosiale isolasjonen anses som en form for straff mot barnet.

Statsforvalteren legger til grunn at ovennevnte forhold er alvorlige og forsettlig og tilskuddet er nektet i sin helhet etter trossamfunnsforskriften § 11 første ledd bokstav a og d, jf. § 11 fjerde ledd.

Klageanførsler

Jehovas vitner anfører blant annet at Statsforvalterens vedtak er basert på lovstridig granskning av deres bibelske og religiøse trosoppfatninger og fremgangsmåter. Vedtaket anføres å være i strid med trossamfunnsloven, og et inngrep i rettigheter etter blant annet Grunnloven og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK). Jehovas vitner viser til at det er avsagt en betydelig mengde internasjonale avgjørelser som bekrefter at trossamfunnets religiøse praksis er lovlig og beskyttet av retten til religionsfrihet. Det vises til

at det i henhold til EMK artikkel 9, 10, 11 og 14, er uomtvistet at et trossamfunn har rett til å fastsette hvilke læremessige normer for oppførsel som skal gjelde for trossamfunnets medlemmer. Jehovas vitner viser også til at Statsforvalteren i 1999, 2012 og 2019 konkluderte med at eksklusjonspraksisen ikke ga grunnlag for å nekte tilskudd eller frata registrering.

Ifølge Jehovas vitner har Statsforvalteren anvendt trossamfunnsloven § 2 andre ledd og trossamfunnsforskriften § 11 bokstav d) feil, da ethvert medlem kan trekke seg helt fritt uten hindring akkurat når det vil. Jehovas vitner mener at Statsforvalteren forveksler hindringer med konsekvenser. Det vises til at det er «opp til hver enkelt i menigheten å bruke sin personlige religiøse samvittighet for å avgjøre hvorvidt de ønsker å begrense eller ikke ha kontakt med en person som har trukket seg, akkurat som de ville forholdt seg til en person som er ekskludert». Jehovas vitner understreker gjentatte ganger at «de «religiøse båndene» mellom den som er ekskludert eller har trukket seg, og familien «forandrer seg, men familiebåndene opphører ikke. Ekteskapet og familielivet fortsetter.» Med andre ord, vanlige familieforbindelser og samvær vil fortsette».

Jehovas vitner er uenig i at eksklusjon av dømte mindreårige er negativ sosial kontroll eller krenkelse av barns rettigheter. Jehovas vitner mener at Statsforvalterens vurderinger ikke er bygget på konkrete og faktiske bevis, og at Statsforvalteren har pekt på et hypotetisk problem som ikke eksisterer i virkeligheten. Jehovas vitner skriver: «For å illustrere hvor teoretiske Statsforvalterens bekymringer er, kan vi opplyse at det per dags dato for innsendingen av denne klagen kun er én person under 18 år som er ekskludert i Norge (og som for øvrig fyller 18 år senere i år)».

Jehovas vitner fremholder at å bli medlem av Jehovas vitner (gjennom dåp) er en frivillig og bevisst beslutning. Barna treffer egne bevisste valg når de har nådd den graden av modenhet som er nødvendig for å treffe en slik avgjørelse. I praksis skjer dette i de fleste tilfeller når den mindreårige er i midten eller slutten av tenårene. Jehovas vitner anfører at de hypotetiske forholdene som Statsforvalteren bygger sin avgjørelse på, gjelder derfor modne mindreårige mellom 15 og 18 år. Jehovas vitner trekker også paralleller til andre former for utvisning, som for eksempel fra skole, fotballag, speidergruppe og kampsportklubb.

Videre anfører Jehovas vitner at udømte mindreårige som deltar på menighetsmøter og deltar i Jehovas vitners religiøse aktiviteter sammen med sine foreldre som er Jehovas vitner, ikke blir utstøtt hvis de ikke følger Bibelens moralnormer.

Jehovas vitner anfører at Statsforvalterens vedtak krenker trossamfunnets religions- og forsamlingsfrihet, og fører til stigmatisering av Jehovas vitner som minoritetsgruppe. I tillegg anføres at Statsforvalteren i virkeligheten ved sin avgjørelse krever at Jehovas vitner endrer sin langvarige bibelbaserte lære som en forutsetning for å få tilbake retten til statlige tilskudd. Dette anføres å være et åpenbart brudd på religionsfriheten og trossamfunnets autonomi og selvbestemmelsesrett. Det anføres at Statsforvalterens inngrep ikke er «foreskrevet i lov», da loven for eksempel ikke definerer klart hvilke kriterier Statsforvalteren skal vurdere for å

fastslå om det foreligger negativ sosial kontroll. Inngrepet anføres heller ikke å være nødvendig i et fritt demokratisk samfunn.

I tillegg anføres at Statsforvalterens vedtak diskriminerer Jehovas vitner på grunnlag av religion. Det vises til at det ikke er noe som tyder på at Statsforvalteren har foretatt en lignende granskning av trosoppfatningene og framgangsmåtene til andre samfunn. Statsforvalterens saksbehandling anføres også å være i strid med EMK artikkel 6 om retten til rettfærdig rettergang, jf. forvaltningsloven § 16 første ledd. Det var ifølge trossamfunnet umulig å imøtegå Statsforvalterens henvendelse uten spesifisering av konkrete forhold.

Statsforvalterens vurdering av klagen

Statsforvalteren har gjennomgått klagen og kan ikke se at saken er tilført nye og vesentlige opplysninger. I oversendelsesbrev til departementet av 30. mars 2022, viser Statsforvalteren til at trossamfunnet i «Organisert for å gjøre Jehovas vilje» (side 153) skriver om de som trekker seg fra Jehovas vitner at «En slik person blir behandlet på samme måte som en som er ekskludert». Statsforvalteren viser til at trossamfunnet med dette oppfordrer medlemmene til å unngå kontakt med utmeldte.

Statsforvalteren viser også til kapittel 12 i boken «Vær Hyrder for Guds Hjord», som omhandler typetilfeller som kan medføre at Eldsterådet nedsetter et domsutvalg. Punkt 17 handler om «skamløs atferd» og viser til at unødvendig samvær med ekskluderte eller slike som har trukket seg kan være grunnlag for å nedsette domsutvalg. Dersom Eldsterådet kommer til at det ikke blir nedsatt et domsutvalg, kan det likevel ha konsekvenser for om medlemmet er kvalifisert for å få privilegier i menigheten. Ifølge Statsforvalteren viser dette at å trosse oppfordringen om å unngå utmeldte kan få konsekvenser for medlemmene, og dermed stemmer ikke trossamfunnets anførsler om at det kun er medlemmene selv som bestemmer hvem de ønsker å ha kontakt med. Trossamfunnet har i realiteten et forbud mot kontakt med utmeldte medlemmer. Statsforvalteren fastholder derfor at praksisen medfører brudd på trossamfunnsloven § 2 andre ledd.

Statsforvalteren bemerker at trossamfunnsloven § 6 første ledd skal beskytte alle barn, også de trossamfunnet vurderer at er modne tenåringer. Videre legges til grunn at uavhengig av hvor mange barn som er ekskludert fra trossamfunnet i dag, er det problematisk at trossamfunnet har en ordning hvor det er mulig å ekskludere barn. Trusselen om å kunne bli utstøtt og miste kontakt med familie og venner fremstår for Statsforvalteren som alvorlig for et barn og utgjør negativ sosial kontroll. Statsforvalteren viser til «Organisert for å gjøre Jehovas vilje» (side 154-155):

«Hvis en udøpt overtredet ikke angret etter at to eldste har hatt et møte med ham og har forsøkt å hjelpe ham, er det nødvendig å informere menigheten. Det blir gitt en kort opplysning som lyder: «[Personens navn] er ikke lenger anerkjent som udøpt forkynner.» Menigheten vil så betrakte overtrederen som en verdslig person. Selv om han ikke er ekskludert, vil de kristne være forsiktige

med å omgås ham. (1. Kor 15:33) Menigheten vil ikke ta imot noen felttjenesterapporter fra ham.»

Statsforvalteren legger til grunn at avsnittet skal forstås slik at barnet blir sosialt sett isolert fra menigheten, som reaksjon på barnets oppførsel. Statsforvalteren fastholder derfor at også denne behandlingen er å anse som negativ sosial kontroll fra trossamfunnets side og at behandlingen krenker barnets rettigheter, jf. trossamfunnsloven § 6 første ledd.

Videre mener Statsforvalteren at vedtaket ikke bryter med Grunnloven §§ 16 og 101, og EMK artikkel 9 og 11, da vedtaket gjelder trossamfunnets krav på tilskuddsmidler, og ikke hvorvidt trossamfunnet skal kunne operere som et trossamfunn i Norge, og heller ikke begrenser forsamlingsfriheten eller hvordan trossamfunnet skal kunne utøve sin religion.

For øvrig anser Statsforvalteren at trossamfunnet ble forhåndsvarslet i tråd med forvaltningsloven § 16 og at saken var godt nok opplyst før vedtak ble fattet, jf. forvaltningsloven § 17. Statsforvalteren opprettholder etter dette avslagsvedtaket.

Departementets oppfølging av saken

Jehovas vitner ba om et møte med departementet med ønske om å tilby nøyaktig informasjon om trossamfunnets religiøse praksis og svare på eventuelle spørsmål. Et møte ble gjennomført 29. april 2022 mellom Barne- og familiedepartementet ved politisk rådgiver og Jehovas vitner. Representanter for embetsverket var også til stede i møtet. Et utkast til referat fra møtet ble sendt til Jehovas vitner 2. juni 2022. Jehovas vitner foreslo tilføyelser i referatet 13. juni 2022. Referatet ble justert i samsvar med forslaget og sendt til Jehovas vitner på nytt 4. juli 2022. Departementet har ikke mottatt ytterligere kommentarer til referatet og legger til grunn at referatet er omforent.

Rettslige utgangspunkter

Trossamfunnsloven

Trossamfunnsloven inneholder vilkår for registrering av og tilskudd til tros- og livssynssamfunn. Loven konkretiserer flere grunnlag for når tilskudd kan nektes, blant annet i trossamfunnsloven § 6 første ledd:

«Dersom et tros- eller livssynssamfunn, eller enkeltpersoner som opptrer på vegne av samfunnet, utøver vold eller tvang, fremsetter trusler, krenker barns rettigheter, bryter lovbestemte diskrimineringsforbud eller på andre måter alvorlig krenker andres rettigheter og friheter, kan samfunnet nektes tilskudd eller tilskudd kan avkortes. Tilskudd kan også nektes eller avkortes dersom samfunnet oppfordrer eller gir støtte til krenkelser som er nevnt i dette leddet.»

Trossamfunnsforskriften § 11 første ledd bokstav a fastslår også at Statsforvalteren kan fatte vedtak om å nekte tilskudd dersom tros- eller livssynssamfunnet «begår, oppfordrer til eller

støtter krenkelser som nevnt i trossamfunnsloven § 6 første ledd». Videre fremgår i trossamfunnsforskriften § 11 andre ledd:

«I vurderingen av om forhold nevnt i første ledd bokstav a–f skal lede til at tros- eller livssynssamfunnet nektes tilskudd, skal det særlig legges vekt på tiltak samfunnet har satt i verk for å forhindre slike forhold. Det skal også legges vekt på hvor alvorlig forholdet er og om det fremstår som forsettlig.»

Trossamfunnsforskriften § 11 fjerde ledd sier at:

«Er det grunnlag for å nekte tilskudd, kan tilskuddet etter en konkret vurdering i stedet avkortes. Har tros- eller livssynssamfunnet systematisk, vedvarende eller forsettlig utført, oppfordret til eller støttet krenkelser nevnt i trossamfunnsloven § 6 første ledd, skal det likevel fullt ut nektes tilskudd.»

Adgangen til å nekte tilskudd i lys av menneskerettigheter

I forarbeidene til loven, jf. Prop. 130 L (2018-2019) Lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven) fremgår (side 191):

«Adgangen til å nekte tilskudd bør være forbeholdt tilfeller hvor tildeling av tilskudd etter en konkret vurdering vil framstå urimelig. I stort handler det om å ivareta allmennhetens tillit til at fellesskapets ressurser benyttes på en effektiv måte for å oppnå samfunnsnyttige formål.»

Staten er bundet av menneskerettighetene slik de er beskrevet i Grunnloven og gjennom menneskerettsloven. Staten har plikt til å både respektere og sikre menneskerettighetene, jf. Grunnloven § 92. Dette gjelder retten til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet som følger av EMK artikkel 9, jf. Grunnloven § 16, og forsamlingsfriheten, jf. EMK artikkel 11 og Grunnloven § 101 annet ledd. Staten er også forpliktet til å beskytte barns rettigheter gjennom barnekonvensjonen, jf. menneskerettsloven § 2 nr. 4 og § 3.

Å ha en religiøs eller ikke-religiøs overbevisning, og å skifte religion eller overbevisning, er en absolutt rett og en frihet det ikke kan gjøres inngrep i. Adgangen til å gi uttrykk for sin religion eller sitt livssyn, alene eller sammen med andre, kan imidlertid bli underlagt begrensninger, blant annet for å sikre andres rettigheter og friheter, jf. EMK artikkel 9 og 11. Inngrepet må være foreskrevet i lov, begrunnet i et legitimt formål og være nødvendig i et demokratisk samfunn.

Statlig finansiering faller imidlertid i utgangspunktet utenfor virkeområdet til EMK artikkel 9 og 11. Hverken EMK artikkel 9 eller 11 gir tros- og livssynssamfunn rett til statlige tilskudd. Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) har for eksempel uttalt at adgangen til økonomisk støtte («additional funding») ikke berører den enkeltes adgang til å gi uttrykk for («manifest») sin religion. Det vises til Ásatrúarfélagid mot Island (avsnitt 31), hvor det fremgår:

«The freedom to manifest one's religion or beliefs under this Article does not confer on the applicant association or its members an entitlement to secure additional funding from the State budget.»

Sett hen til at nekting av tilskudd i utgangspunktet ikke begrenser adgangen til å gi uttrykk for sin religion, vil det normalt heller ikke utgjøre et inngrep i religionsfriheten. Det vises til lovproposisjonen (side 45), hvor det fremgår:

«En må legge til grunn at staten kan gi tilskudd til tros- og livssynssamfunn for å legge til rette for utøvelse av tro og livssyn, og også et stykke på vei begrense og stille vilkår for tilskudd, uten at dette anses som inngrep i religionsfriheten.»

Staten er forpliktet til å iverksette egnede tiltak for å forhindre menneskerettsbrudd. Bakgrunnen for vilkårene i trossamfunnsloven § 6 er en avveining av ulike menneskerettslige hensyn og beskyttelse av viktige rettigheter, som for eksempel beskyttelse av barns rettigheter. EMD har lagt til grunn at staten generelt har en vid skjønnsmargin når det gjelder å treffe en rimelig balanse («fair balance») mellom konkurrerende rettigheter i konvensjonen.

Barn utgjør en sårbar gruppe med spesielle behov for beskyttelse, og ungdomstiden er en sårbar periode for barns utvikling av egen identitet. Også evnen til å forstå rekkevidden av egne valg og handlinger vil variere fra barn til barn. Beskyttelse og omsorg er nødvendig for barns trivsel og utvikling, og det er viktig at barn sikres disse rettighetene, også i religiøse miljøer. Skulle nekting av tilskudd til trossamfunn som begår, oppfordrer til eller støtter krenkelser av barns rettigheter, utgjøre et inngrep i religionsfriheten og/eller forsamlingsfriheten, vil inngrepet etter departementets syn uansett være forholdsmessig. Det vises til at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn, jf. barnekonvensjonen artikkel 3 første ledd. Et eventuelt inngrep vil dermed være foreskrevet i lov, begrunnet i et legitimt formål og nødvendig i et demokratisk samfunn.

EMK artikkel 14 oppstiller i tillegg vilkår om at utøvelsen av rettigheter og friheter skal bli sikret uten diskriminering på noe grunnlag, heriblant religion. EMD sin praksis tilsier at for at en forskjellsbehandling skal være konvensjonsstridig, forutsetter dette at den ikke bygger på en objektiv og rimelig begrunnelse, eller at den fremstår som uforholdsmessig. I Carson m.fl. mot Storbritannia avsnitt 61 er dette vilkåret formulert slik:

«Such a difference of treatment is discriminatory if it has no objective and reasonable justification; in other words, if it does not pursue a legitimate aim or if there is not a reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realised.»

I forarbeidene til loven (lovproposisjonen side 193) er det lagt til grunn at «Formålet med lovforslaget § 6 er å beskytte andres rettigheter og friheter. Også her er det foretatt en avveining av rettigheter. (...) I den grad kravene som stilles, skulle gripe inn i selve religions-

eller livssynsutøvelsen, er de likevel etter departementets syn saklige, objektive og rimelige begrensninger i retten til å motta tilskudd».

Departementets vurdering

Departementet bemerker innledningsvis at Statsforvalterens saksbehandling anses å ha vært i tråd med forvaltningsrettslige prinsipper og saksbehandlingsregler. Det vises til at Jehovas vitner har fått tilstrekkelig informasjon og anledning til å uttale seg gjentatte ganger i saksbehandlingen. Departementet finner at saken er godt nok opplyst.

Videre bemerker departementet at Jehovas vitners rett til å utøve sin religiøse eksklusjonspraksis, ikke er tema for foreliggende klagesak. Et trossamfunn vil fortsatt være et selvstendig rettssubjekt med frihet til å styre seg selv, uavhengig av om samfunnet nektes registrering eller tilskudd etter trossamfunnsloven. Trossamfunnsloven regulerer med andre ord ikke retten til å utøve religion eller livssyn, men er primært en tilskuddslov som regulerer vilkårene for registrering av og tilskudd til tros- og livssynssamfunn. Nekting av tilskudd etter trossamfunnsloven utgjør derfor etter departementets syn ikke et inngrep i Jehovas vitners rett til å utøve religion eller forsamlingsfrihet.

Hva gjelder anførselen om at Statsforvalteren også tidligere har vurdert Jehovas vitners eksklusjonspraksis uten å finne grunnlag for nekting av tilskudd, viser departementet til at vurderingene må foretas etter vilkårene i den nye loven som trådte i kraft 1. januar 2021. Tidligere vurderinger etter opphevet lov kan ikke tillegges vekt i denne sammenhengen.

Krenkelse av barns rettigheter, jf. trossamfunnsloven § 6 første ledd

Departementet skal ta stilling til hvorvidt trossamfunnets eksklusjonspraksis, og tilsvarende konsekvenser ved utmelding, «krenker barns rettigheter» etter trossamfunnsloven § 6 første ledd. Departementet legger til grunn barnekonvensjonens definisjon som slår fast at alle mennesker under 18 år er barn. Videre legges til grunn at barnets modenhetsnivå ikke er av betydning i denne sammenhengen. Brudd på Bibelens moralnormer kan ifølge Jehovas vitners praksis føre til eksklusjon, og et medlem som melder seg ut av trossamfunnet, behandles på samme måte som et ekskludert medlem. Departementet forstår det slik at det er den religionsstridige handlingen som avgjør hvorvidt et medlem ekskluderes, uavhengig av alder. Såfremt medlemmet er døpt gjelder de samme reglene og konsekvensene for både barn og voksne.

Basert på sakens opplysninger er det uomtvistet at Jehovas vitner døper barn, det vil si personer under 18 år. Jehovas vitner har selv opplyst at det er vanlig at barn mellom 15-18 år blir døpt. I møte med departementet 29. april 2022 ønsket Jehovas vitner ikke å gi en absolutt nedre grense for når barn kan døpes, men Jehovas vitner opplyste at det ikke kunne ses bort fra at også barn under 13 år blir døpt. Det vises til referat fra møtet hvor det fremgår:

«På bakgrunn av spørsmål fra embetsverket opplyste Jehovas vitner bl.a. at det ikke føres statistikk over alderen på døpte unge i Jehovas vitner. Generelt ble det vist til at det sentrale er den enkeltes modenhetsnivå, som kan variere

fra barn til barn. Det er barnets personlige forhold til gud som er viktig, og det er naturlig å se for seg at f.eks. en 6-åring ikke vil være moden nok til å ha utviklet et slikt personlig forhold til gud. Jehovas vitner kunne ikke med sikkerhet si at «pre teens» ikke døpes. Jehovas vitner ønsket å understreke at det er uvanlig at en som enda ikke er kommet i tenårene oppfyller de bibelske kravene for å bli døpt som et av Jehovas vitner. Men en ungdom kan kvalifisere seg for, og bli godkjent for dåpen, hvis de eldste og foreldrene er overbevist over hans eller hennes modenhet, og at hans eller hennes avgjørelse om å bli døpt er bevisst og frivillig. Jehovas vitner praktiserer ikke barnedåp.»

I forarbeidenes merknader til trossamfunnsloven § 6 oppgis «negativ sosial kontroll som retter seg mot barn» og «psykisk vold» som eksempler på krenkelser som kan gi grunnlag for å nekte tilskudd. Helsedirektoratet definerer negativ sosial kontroll som «ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov». ¹ Ifølge Integrerings- og mangfoldsdirektoratet er målet «å korrigere og sanksjonere individets atferd. Den det gjelder skal innordne seg omgivelsenes atferdsnormer». Videre fremgår at «I tillegg til å være brudd på grunnleggende rettigheter og frihet kan negativ sosial kontroll føre til psykiske plager og traumer, samt tap av kunnskap og kvalifisering». ²

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet beskriver psykisk vold som «negative eller fiendtlige holdninger eller handlinger, uten bruk av fysisk makt, som kan gi barnet en følelse av frykt, avmakt, skyld, skam, mindreverd, fortvilelse eller en grunnleggende følelse av å ikke være ønsket og elsket». Som eksempler på hva psykisk vold mot barn kan være oppgis kritikk av barnets verdi, avvisning og ignorering, ekstrem sosial kontroll, å isolere barnet fra naturlige sosiale arenaer, overvåking som går ut over barnets rett til privatliv m.m. ³

Det bemerkes at opplysningene om eksklusjon og utmelding, som departementet legger til grunn i dette vedtaket, i all hovedsak er hentet fra trossamfunnets egne publikasjoner. Opplysningene gir uttrykk for at eksklusjon innebærer en form for streng, systematisk og målrettet sosial utfrysning, som departementet finner å være i overensstemmelse med ovennevnte beskrivelser av negativ sosial kontroll og psykisk vold. Konsekvensene av eksklusjon er målrettet både for å holde den ekskluderte borte fra andre medlemmer, og som en form for straff som skal få den ekskluderte til å reflektere over sine handlinger. På nettsidene til Jehovas vitner fremgår blant annet i artikkelen «Hvorfor eksklusjon er en kjærlig ordning» at «Ordnings med eksklusjon beskytter den rene, kristne menighet» og «Det at overtrederen blir ekskludert, kan få ham til å komme til fornuft». Videre fremgår at «**Familiemedlemmer** kan vise menigheten og den ekskluderte kjærlighet ved å respektere avgjørelsen om eksklusjon» og at «**Alle i menigheten** kan vise kjærlighet basert på prinsipper ved ikke å ha kontakt med og snakke med den ekskluderte». ⁴

¹ [Forebygging og helsehjelp ved negativ sosial kontroll og tvangsekteskap - Helsedirektoratet](#)

² [Negativ sosial kontroll og tvangsekteskap | IMDi](#)

³ [Psykisk vold \(bufdir.no\)](#)

⁴ [Hvorfor eksklusjon er en kjærlig ordning | Studieutgaven \(jw.org\)](#)

I en informasjonsbrosjyre om «Jehovas vitner og eksklusjon» fremgår at «Et hovedformål med et disiplinært tiltak og det å unngå en person er å få overtredere til å komme til fornuft. Alle i menigheten viser kjærlighet basert på prinsipper ved ikke å ha kontakt med og ikke snakke med den ekskluderte». Det vises i brosjyren til 1. Korinter 5:13: «Fjern den som er ond, fra menigheten». Videre fremgår at et døpt vitne som gjør det til en vane å bryte bibelske moralnormer, vil bli ekskludert for å beskytte menigheten mot dårlig påvirkning. Som eksempler på hva som kan føre til eksklusjon oppgir trossamfunnet handlinger som tyveri, alkoholmisbruk, narkotikamisbruk, vold i hjemmet og seksuell umoral.

Selv om Jehovas vitner viser til at medlemmene «bruker sin egen samvittighet til å treffe avgjørelser i dette spørsmålet, og at de anvender Bibelens veiledning når de enten begrenser omgangen med den ekskluderte eller helt slutter å omgås ham eller henne», har trossamfunnet også bekreftet «at det at et vitne (døpt medlem av Jehovas vitner) opprettholder kontakten med en som er ekskludert fra trossamfunnet, kan gi grunnlag for å opprette egen sak/domsutvalg på vitnet», jf. møtereferrat av 29. april 2022.

Det vises også til en artikkel i Vaktårnet⁵ hvor det fremgår at kontakten med den utstøtte skal brytes, fordi «Den som ikke holder seg til Kristi lære, men går ut over den, har ikke samfunn med Gud.... Om noen kommer til dere og ikke fører denne lære, så ta ikke imot ham i deres hjem, og hils ham ikke vel møtt (hils ikke på ham, NW) For den som hilser ham, blir medskyldig i det onde han gjør». Videre fremgår «Og vi vet alle av egen erfaring at bare å si «Hei!» til noen kan utvikle seg til en hel samtale og kanskje til og med til et vennskap. Ønsker vi å ta et slikt første skritt overfor en som er utstøtt?».

I et interaktivt bibelkurs som Jehovas vitner tilbyr⁶, fremgår: «Hvis vi får vite at noen har begått en alvorlig synd, bør vi fortelle de eldste om det. Men før vi gjør det, vil det være kjærlig av oss å gå til den broren eller søsteren som har gjort noe galt, og oppfordre ham eller henne til å snakke med de eldste selv. Hvis broren eller søsteren ikke gjør det, bør vi fortelle de eldste det vi vet, fordi vi ønsker å være lojale mot Jehova».

Sistnevnte henvisninger er noen få eksempler som etter departementets syn viser en systematisk og inngripende utestenging og isolering fra sosiale nettverk i trossamfunnet, familiemedlemmer, vennekrets osv., og det er særlig alvorlig at praksisen også gjelder for dømte barn. At de strenge kravene om å holde seg unna den ekskluderte eller utmeldte, også gjelder familiemedlemmer utenfor husstanden, fremgår blant annet av klagen hvor det vises til at «vanlige familieforbindelser og -samvær i husstanden fortsetter», og «Hvis en ungdoms besteforeldre, tanter, onkler, kusiner og venner er Jehovas vitner, er det opp til hver enkelt å bestemme hvordan de vil følge de relevante bibelske prinsippene».

At eksklusjon innebærer at man blir utstøtt av venner fremgår også av en henvendelse som departementet har mottatt i forbindelse med Statsforvalterens vedtak. I henvendelsen skriver

⁵ Vaktårnet – forkynner av Jehovas rike – 1981, w81 15.11 side 15-21

⁶ Et håp om en lys framtid – interaktivt bibelkurs, del 4, leksjon 58 Vær lojal mot Jehova

avsender: «Jeg har vært et JV i 36 år, men var i en periode på sju måneder (...) ekskludert. Disse sju månedene var følelsesmessig belastende, men jeg kan si med stor overbevisning at det var til det beste for meg å bli ekskludert.(...) Jeg kunne ikke lenger være sammen med alle vennene mine. Det var følelsesmessig belastende, men det var min feil. (...) Hvordan reagerte vennene mine og familien min på at jeg ble ekskludert? De synes det var fryktelig trist. De var glad i meg og de ønsket å hjelpe meg. Hvordan? Med å respektere de reglene som JV praktiserer. (...) Jeg ville være sammen med mine venner, så jeg gjorde det som var nødvendig for å bli gjenopptatt som et JV».⁷

Ovennevnte skildring illustrerer at å miste sitt sosiale nettverk kan være krevende også i voksen alder. Ungdomsårene er en sårbar periode for mange hvor det er ekstra behov for omsorg, trygghet og kjærlighet. Departementet er av den oppfatning at å miste store deler av sin sosiale omgangskrets, inkludert nære familiemedlemmer som besteforeldre, tanter, onkler og kusiner, kan være en betydelig psykisk påkjenning, særlig for barn. Departementet antar at dersom et ekskludert barn ikke angrer, eller et barn som har trukket seg ikke melder seg inn igjen i Jehovas vitner, vil også kjernefamilien bryte kontakten når vedkommende ikke lenger er en del av husstanden. Departementet viser i denne forbindelsen til en informasjonsvideo om eksklusjon på Jehovas vitners nettside, «Støtt lojalt Jehovas avgjørelser – Unngå kontakt med syndere som ikke angrer»,⁸ og NRKs «Brennpunkt: Guds utvalde» om Jehovas vitner,⁹ hvor eksklusjonspraksisen er skildret slik. Departementet legger til grunn at vissheten om at også kontakten med kjernefamilien etter hvert vil bli brutt, vil kunne være en enorm psykisk påkjenning for et ekskludert barn eller et barn som har meldt seg ut av Jehovas vitner.

Jehovas vitner har problematisert at Statsforvalteren ikke har gitt konkrete eksempler på tilfeller av eksklusjon av barn. Departementet kan ikke se at bruk av trossamfunnsloven § 6 første ledd forutsetter at krenkelser må være påvist for at bestemmelsen kan anvendes. Forutsetningen i forarbeidene til bestemmelsen er at «et forhold på en kvalifisert måte kan knyttes til et tros- eller livssynssamfunn for at det aktuelle samfunnet skal kunne nektes tilskudd. Et forhold som rammes av nektelsesgrunnlaget, kan knyttes til samfunnet som sådan, for eksempel ved at det kommer til uttrykk i fast praksis i samfunnet eller at det framgår av vedtekter eller andre dokumenter som gjelder for eller er utarbeidet av samfunnet. (...) Forholdet må imidlertid kunne knyttes til tros- eller livssynssamfunnets virksomhet».

Departementet legger til grunn at det er tilstrekkelig for vurderingen at samfunnets praksis eller dokumenter legger opp til den krenkende atferden. Jehovas vitners langvarige eksklusjonspraksis, som også gjelder døpte barn, er godt dokumentert i sakens opplysninger og Jehovas vitners publikasjoner. Det fremstår etter departementets oppfatning som urimelig å kreve at Statsforvalteren må vente med å vurdere trossamfunnsloven § 6 første ledd til flere krenkelser har skjedd, når samfunnets praksis og dokumenter legger klart opp til slike

⁷ 19/3308-54

⁸ [Videobibliotek på nett | JW.ORG Videoer på norsk](#)

⁹ [Brennpunkt: Guds utvalde – 2. Jehovas vitner \(Sesong 1\) – NRK TV](#)

krenkelser. Under enhver omstendighet har Jehovas vitner selv bekreftet et tilfelle hvor et barn har blitt ekskludert. Departementet er derfor ikke enig i at problemstillingen i klagesaken er av hypotetisk karakter. Dessuten omfatter reglene for nekting av tilskudd tros- og livssynssamfunn som begår, oppfordrer til eller støtter krenkelse av barns rettigheter. Avgjørelsen om å ekskludere medlemmer treffes av trossamfunnets representanter, jf. «Hvis en person har begått en alvorlig synd og ikke angrer, vil de eldste ekskludere ham eller henne, sånn at menigheten ikke blir utsatt for dårlig påvirkning».¹⁰ At trossamfunnet også oppfordrer til og støtter sosial isolasjon av ekskluderte og utmeldte medlemmer, er godt dokumentert i samfunnets publikasjoner.

Departementet har etter dette kommet til at Jehovas vitners eksklusjonspraksis som gjelder for dømte barn, og tilsvarende konsekvenser for dømte barn som melder seg ut av trossamfunnet, krenker barns rettigheter etter trossamfunnsloven § 6 første ledd.

Nekting av tilskudd, jf. trossamfunnsforskriften § 11

Tros- og livssynssamfunn som begår, oppfordrer til eller støtter krenkelse av barns rettigheter, kan nektes tilskudd, jf. trossamfunnsforskriften § 11 første ledd bokstav a, jf. trossamfunnsloven § 6 første ledd. I vurderingen skal det legges vekt på hvor alvorlig forholdet er og om det fremstår som forsettlig. Dersom krenkelsene fremstår som systematiske, vedvarende eller forsettlig utført, skal tilskuddet nektes fullt ut, jf. trossamfunnsforskriften § 11 andre og fjerde ledd.

Departementet har kommet til at Jehovas vitners eksklusjonspraksis som omfatter dømte barn, og tilsvarende konsekvenser for dømte barn som melder seg ut, krenker barns rettigheter. Praksisen er en integrert del av Jehovas vitners lære og forsvares i samtlige skriv fra trossamfunnet. Praksisen er dermed systematisk, vedvarende og forsettlig. Departementet finner på denne bakgrunn at tilskuddet skal nektes i sin helhet.

Departementet finner det ikke nødvendig å ta stilling til hvorvidt Jehovas vitners praksis også er i strid med trossamfunnsloven § 2 andre ledd, da vi har kommet til at trossamfunnets eksklusjonspraksis som gjelder for dømte barn, og tilsvarende konsekvenser for dømte barn som melder seg ut av trossamfunnet, under enhver omstendighet krenker barns rettigheter etter § 6 første ledd, og gir grunnlag for å nekte tilskudd i sin helhet etter trossamfunnsforskriften § 11.

Forbud mot diskriminering, jf. EMK artikkel 14

Departementet legger til grunn at nekting av tilskudd ikke utgjør diskriminering av Jehovas vitner. Kriteriene i trossamfunnsloven er objektivt utformet, der formålet er å beskytte rettigheter, ikke ramme bestemte tros- eller livssynssamfunn. Bestemmelsen legger opp til praktisering på en ikke-diskriminerende måte, det vil si lik behandling av samfunn i sammenlignbare situasjoner. Ethvert samfunn som begår, oppfordrer til eller støtter krenkelser som nevnt i trossamfunnsloven § 6 første ledd, vil kunne nektes statstilskudd. I og

¹⁰ Et håp om en lys framtid – interaktivt bibelkurs, del 4, leksjon 57 Hva må du gjøre hvis du har begått en alvorlig synd?

med at trossamfunnsloven er forholdsvis ny, er omfanget av praksis etter den nye bestemmelsen begrenset på nåværende tidspunkt, men kan forventes etablert over tid.

Det bemerkes for øvrig at en eventuell forskjellsbehandling etter departementets syn uansett vil ha en saklig, objektiv og rimelig begrunnelse og være lovlig etter EMK artikkel 14. Departementet viser til at «barnets beste» skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger foretatt av staten som berører barn, jf. barnekonvensjonen artikkel 3 første ledd. I dette ligger blant annet at staten skal sikre «den beskyttelse og omsorg» som er nødvendig for barnets trivsel, jf. bestemmelsens andre ledd. Videre følger av barnekonvensjonen artikkel 19 første ledd at «Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting».

Barns rettigheter er også fremhevet i Grunnloven § 104 tredje ledd hvor det fremgår at «Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie».

Etter departementets oppfatning må beskyttelse av barns rettigheter tillegges avgjørende vekt i en rettighetsavveining. I den grad nekting av tilskudd etter trossamfunnsloven skulle utgjøre en forskjellsbehandling, vil det etter departementets syn være saklig, objektiv og rimelig begrensning i retten til å motta tilskudd.

Med hilsen

Ellen Ur (e.f.)
avdelingsdirektør

Ashy Pervaiz
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Statsforvalteren i Oslo og Viken